

Gemeenteraad

Vergadering van 23 januari 2024
Beleid en Uitvoering - Uitvoering Sociaal Domein

2024_RAAD_00001 Inzet opvang ontheemden 2024

Auteur

Henk Demkes

Overlegd met

Dagmar Burgers, Henk Kloosterman, Jildou Bijlsma, Dennis Eikenaar, Rogier Eising

Portefeuillehouder

M. Smit

Andere betrokken portefeuillehouders

J.H. Bats

Samenvatting

In dit raadsvoorstel geven we een stand van zaken als het gaat om de opvang van ontheemden in onze gemeente. Ook benoemen we de opgaven die er voor 2024 liggen. We vragen uw raad in te stemmen met de stappen die we willen zetten in deze opgaven, waarbij we rekening houden met de regionale afspraken die zijn gemaakt. Onze inzet voor het opvangen van Oekraïense ontheemden blijft onverminderd hoog. Voor 2024 willen we hiervoor meer opvangplekken realiseren. Om de druk op de landelijke asielopvang te verminderen, vragen we uw instemming voor maatregelen die een bijdrage leveren aan een permanente oplossing voor de opvang om daarmee de schrijnende situaties in Ter Apel te kunnen oplossen. Concreet stellen we uw raad in dat kader voor om in gesprek te gaan met de woningcorporaties om het toewijzingspercentage voor huurwoningen aan statushouders in 2024 te verhogen van 10% naar 25%. Ook willen we actief op zoek naar geschikte locaties voor de realisatie van tijdelijke woningen die op basis van een evenwichtige verdeling beschikbaar zijn voor statushouders en huidige woningzoekenden. Als gemeente zijn en blijven we bereid om onze verantwoordelijkheid te nemen daar waar het gaat om crisisnoodopvang. Voor de asielopvang over de periode na 1 januari 2025 willen we, net als nu het geval is, in regionaal verband afspraken maken.

Beschrijving

Inleiding

2023 is een turbulent jaar geweest als het gaat om het thema opvang. Een stijgende stroom Oekraïense ontheemden, in vergelijking met afgelopen jaren meer dan substantieel verhoogde taakstellingen voor de huisvesting van statushouders en een toenemende druk op de asielketen lagen hieraan ten grondslag.

Binnen het brede thema van de opvang van ontheemden maken we onderscheid in de volgende vormen van opvang:

1. De opvang van Oekraïense ontheemden

Mensen die als gevolg van de oorlog in Oekraïne hun land hebben moeten ontvluchten hebben op grond van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming van de Europese Unie recht op opvang, medische zorg en onderwijs. De opvang voor deze Oekraïense ontheemden wordt verzorgd door de gemeenten.

2. De huisvesting van statushouders

Wanneer asielzoekers erkend worden als vluchteling, krijgen ze een vergunning om in Nederland te mogen blijven. Ze hebben een legitieme reden om niet terug te gaan naar het land waar zij vandaan komen. Een statushouder blijft in een AZC totdat er een woning beschikbaar is. De rijksoverheid bepaalt elk jaar aan hoeveel statushouders gemeenten een plek moeten bieden. Deze huisvesting van statushouders is een wettelijke plicht voor gemeenten waarop wordt toegezien door de provincie en is gebaseerd op aantallen inwoners.

3. De opvang van asielzoekers

Asielzoekers zijn mensen die hun eigen land verlaten hebben en bescherming zoeken in een ander land. Wanneer ze asiel aanvragen doen ze beroep op het VN-Vluchtelingenverdrag en willen ze erkend worden als vluchteling. Zolang ze nog niet erkend zijn als vluchteling worden ze asielzoeker genoemd en opgevangen in asielzoekerscentra (AZC). Deze opvang wordt verzorgd door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA). Eind 2022 heeft Steenwijkerland in het kader van Crisis Noodopvang hier ook aan bijgedragen.

4. Opvang in de Regionale Opvang Locatie (ROL)

Steenwijkerland participeert met de gemeenten Staphorst, Zwartewaterland, Dalfsen en Zwolle in de regionale opvanglocatie. Een ROL is een opvanglocatie voor statushouders en kansrijke asielzoekers. Belangrijkste kenmerk van de ROL is het realiseren van snelle inburgering en integratie in de gemeente waar de statushouders of kansrijke asielzoekers zijn woning zal gaan betrekken. In de ROL is plaats voor 300 bewoners

Ook in 2024 zijn de opgaven rondom het thema opvang groot. In dit voorstel nemen we u mee in de stand van zaken op dit moment en lichten we de opgaven die er liggen toe. Daarnaast doen we concrete voorstellen om een passende bijdrage te leveren aan het helpen oplossen van de vastgelopen asielketen in Nederland.

Gewenst resultaat

Op een actieve wijze een bijdrage leveren aan het helpen oplossen van de vastgelopen asielketen in Nederland.

Argumenten

1. De opvang van Oekraïense ontheemden

1.1 *Met onze inzet in de opvang van Oekraïense ontheemden voldoen we aan onze inspanningsverplichting*

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het aantal opvangplekken voor Oekraïense ontheemden in de gemeente Steenwijkerland per 1 januari 2024. Deze opvang is binnen onze gemeente op orde. In de gemeentelijke opvang kunnen momenteel 500 Oekraïense ontheemden terecht. Daarmee voldoen we aan de gevraagde inspanningsverplichting van 444 per 1 juli 2023 en 480 per 1 februari 2024.

Locatie	Plaats	Aantal opvangplekken
Fletcher Hotel	Steenwijk	78

Huis ten Wolde	De Bult	100
Emmaschool	Steenwijk	32
Mooi Oldemarkt	Oldemarkt	95
Hotel Giethoorn	Giethoorn	75
Residence De Eese	De Bult	87
't Landgoed Baars	Baars	33
Totaal gemeentelijke opvang		500
Totaal particuliere opvang		100
Totaal Steenwijkerland		600

1.2 Naast de 500 Oekraïense ontheemden die we opvangen in de gemeentelijke opvang, worden ruim 100 ontheemden opgevangen in de particuliere opvang

Deze particuliere opvang telt niet mee in de gemeentelijke inspanningsverplichting, maar de gemeente heeft wél een verantwoordelijkheid voor deze ontheemden. De ontheemden in de particuliere opvangen hebben onder andere recht op leefgeld als ze niet (kunnen) werken en doen een beroep op de gemeentelijke organisatie op het moment dat ze vragen hebben waarmee ze niet bij de opvanggezinnen terecht kunnen.

1.3 We dragen bij aan de regionale taakstelling voor opvang van Oekraïense ontheemden

In onderstaande tabel is het regionale beeld opgenomen van de opvang van Oekraïense ontheemden per 1 februari 2024. De regionale taakstelling voor de regio IJsselland is om 3.998 opvangplekken te realiseren. Aan de Regionale Regietafel Vluchtelingen IJsselland (RRVIJ) zoeken we hierover de samenwerking en afstemming. De verwachting is dat de regionale taakstelling voor de opvang van Oekraïense ontheemden per 1 februari 2024 gehaald kan worden.

Gemeente	Taakstelling	Realisatie	Realisatie %
Dalfsen	288	268	93
Deventer	520	479	92
Hardenberg	572	500	87
Kampen	359	417	116
Olst-Wijhe	192	220	115
Ommen	264	197	75
Raalte	328	275	84
Staphorst	212	214	101
Steenwijkerland ¹	480	500	104
Zwartewaterland	176	196	111
Zwolle	607	684	113
Totaal regio IJsselland	3.998	3.950	99

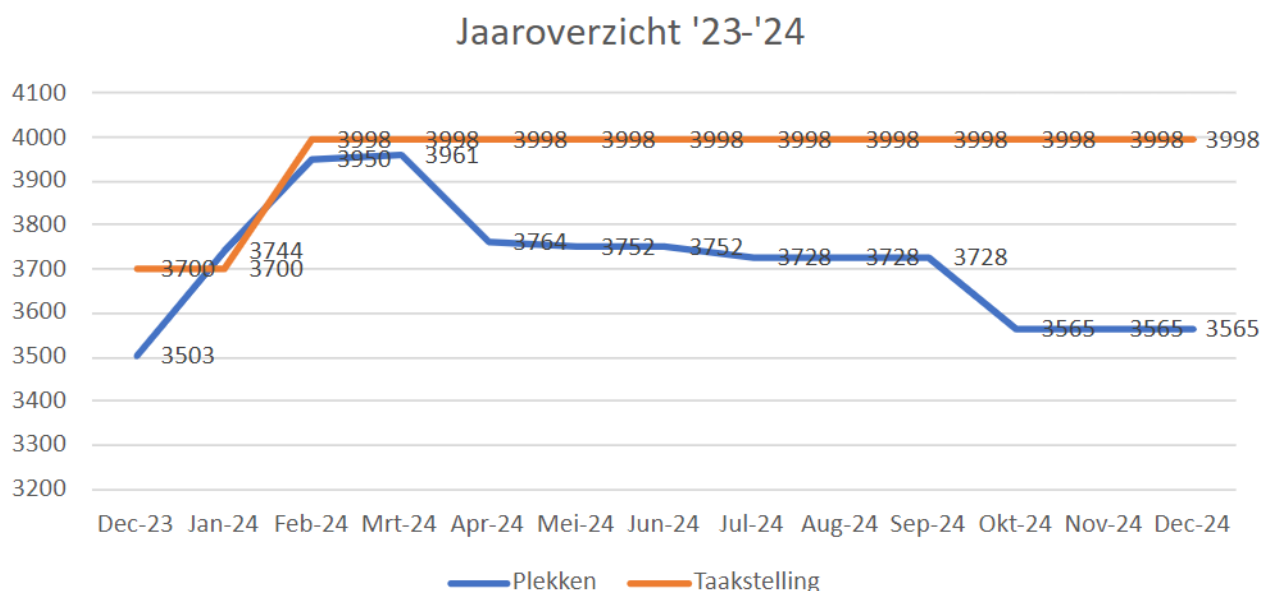
1. Exclusief particuliere opvang

1.4 We streven naar meer zelfstandigheid bij huisvesting Oekraïense ontheemden

De gemeentelijke opvang bestaat grotendeels uit hotel- en groepsaccommodaties. Dit was aanvankelijk een passende vorm van huisvesting. Nu de oorlog in Oekraïne voortduurt, heeft het college de keuze gemaakt om bij nieuwe opvanglocaties een meer semipermanente vorm van huisvesting te zoeken. Dit omdat we merken dat Oekraïense ontheemden de behoefte hebben om zelfstandig(er) te kunnen wonen. Het heeft ertoe geleid dat we vanaf het najaar van 2022 120 Oekraïense ontheemden opvangen in vakantiewoningen.

1.5 We breiden de gemeentelijke opvangplekken voor Oekraïense ontheemden uit

Ook de komende periode blijven opvangplekken nodig (zie onderstaande grafiek). Daarmee staat de regionale inspanningsverplichting onder druk. Vanuit het solidariteitsprincipe dat we binnen de regio IJsselland op de thema's asiel en Oekraïense ontheemden hanteren, zijn we op zoek naar aanvullende opvangplekken voor Oekraïense ontheemden. Daarnaast willen wij de ontheemden die door ons in hotels opgevangen worden meer perspectief op een meer zelfstandige huisvesting te bieden.

2 De huisvesting van statushouders

2.1 De taakstelling voor de huisvesting van statushouders wordt door de meeste gemeenten in de regio IJsselland en in Nederland niet gehaald

2023 is het eerste jaar waarin wij, sinds lange tijd, de taakstelling niet realiseren. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de taakstelling voor de huisvesting van statushouders in de regio in 2023 en 2024. Hieruit blijkt dat het de meeste gemeenten in IJsselland niet is gelukt de taakstelling te realiseren. Dit beeld zien we ook landelijk terug. Er zitten momenteel zo'n 16.000 statushouders in asielzoekerscentra te wachten op passende huisvesting. Deze plekken kunnen daardoor niet gebruikt worden voor de opvang van asielzoekers. Dit zorgt voor een vastgelopen asielketen. Door in te zetten op de doorstroom van statushouders vanuit de asielopvang naar huisvesting, dragen we structureel bij aan het oplossen van het probleem van overbezetting van Ter Apel, uitgaande van niet verder groeiende immigratiestromen.

Gemeente	Taakstelling 2023-II	Realisatie 2023-II	Realisatie %
----------	----------------------	--------------------	--------------

	incl. saldo 2023-I		
Dalfsen	33	19	58
Deventer	96	75	81
Hardenberg	82	45	55
Kampen	77	32	42
Olst-Wijhe	25	13	52
Ommen	13	17	131
Raalte	56	23	41
Staphorst	14	8	57
Steenwijkerland	70	23	33
Zwartewaterland	21	13	62
Zwolle	155	103	66
Totaal regio IJsselland	642	374	58

Regiobeeld per 5 december 2023

Actuele aantallen Steenwijkerland

Tussen 6 december en 31 december hebben we nog 7 statushouders kunnen huisvesten. Dat betekent dat we op 1 januari 2024 nog voor 40 statushouders een plek zoeken (taakstelling 2023). De taakstelling voor de eerste helft van 2024 bedraagt 48. Om voor 2024 en totaalbeeld te geven gaan we ervan uit dat de taakstelling voor de tweede helft van 2024 ook 48 bedraagt. Dit betekent dat we in 2024 voor rond de 136 statushouders een woning moeten vinden. Een specifieke groep binnen de groep van statushouders zijn de Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers met status. Voor deze groep geldt dat zij, onder begeleiding van het Nidos (voogdij organisatie) met meerdere AMV'ers in één woning geplaatst worden. Voor Steenwijkerland is de opgave om in 2024 voor 10 AMV'ers een passende plek te vinden. Deze 10 plekken maken onderdeel uit van de taakstelling van 136.

2.2 Het aantal beschikbare huurwoningen (voor statushouders) neemt af

In onderstaande tabel staan het aantal verhuringen door woningcorporaties in de gemeente Steenwijkerland. Hieruit blijkt dat het totaal aantal verhuringen in 2022 en 2023 fors is afgenomen. Omdat in de prestatieafspraken met de corporaties is opgenomen dat maximaal 10% van de vrijkomende sociale huurwoningen voor statushouders beschikbaar wordt gesteld, neemt ook het aantal beschikbare woningen voor deze doelgroep af. Wij zijn met onze corporaties periodiek in gesprek over onze gemeenschappelijke opgave.

Periode	Aantal verhuringen (mutaties)
2020	349
2021	377
2022	287
2023	280

2.3 Door het toewijzingspercentage te verhogen, komen er extra woningen voor statushouders beschikbaar

Door met de corporaties af te spreken dat ze tijdelijk (voor de duur van 1 jaar) meer woningen toewijzen aan statushouders, kunnen we het aantal beschikbare woningen in lijn brengen met de gemeentelijke taakstelling. Uitgaande van een totaal aantal verhuringen van ongeveer 280, kunnen met een verhoging van het toewijzingspercentage naar 25% op jaarbasis zo'n 70 woningen beschikbaar komen. Met een gemiddelde bezetting van 2 personen kunnen we daarmee 140 statushouders huisvesten. Dit ligt binnen de bandbreedte van de verwachte taakstelling voor 2024 (inclusief het saldo over 2023). Directe consequentie hiervan is echter wel dat de "lokale" instroom van woningzoekenden in dit segment van 90 naar 75% wordt verlaagd.

2.4 We gaan op zoek naar initiatieven om statushouders versneld in onze gemeente op te vangen

Om de opvang van statushouders binnen onze gemeente te versnellen gaan we op zoek naar (maatschappelijke) initiatieven om zo de achterstand in onze taakstelling in te lopen. Deze vorm van tijdelijke opvang helpt direct in het terugbrengen van het aantal statushouders in AZC locaties en daarmee de druk op de asielketen. Het is wel noodzakelijk dat deze groep uiteindelijk doorstroomt naar een sociale huurwoning. Hiervoor maken we afspraken met de woningcorporaties.

3.1 Door de realisatie van tijdelijke woningen kunnen we de sociale huurmarkt ontlasten

Naast de prestatieafspraken met de woningcorporaties zetten we in op een snelle realisatie van tijdelijke woningen. Dit zijn volwaardige woningen die voor een periode van minimaal 10 tot 15 jaar op een locatie geplaatst worden. Dit levert niet alleen ruimte op om statushouders te huisvesten, maar biedt tegelijkertijd een oplossing voor inwoners die op de wachtlijst van de woningcorporaties staan en met spoed een eigen woning zoeken. We kiezen daarom voor een evenwichtige verdeling van deze woningen aan statushouders én huidige woningzoekenden.

3.2 Tijdelijke woningen op locaties waar permanent wonen niet zonder meer is toegestaan

Omdat aan tijdelijke woningen andere eisen worden gesteld dan permanente woningen, is het mogelijk deze te realiseren op locaties waar dat voor reguliere woningbouw niet zonder meer mogelijk is. We zijn daarom op zoek naar locaties waar we tijdelijke woningen kunnen plaatsen aanvullend op de uitvoering van de vastgestelde woonagenda, waarin we inzetten op versnelling van reguliere woningbouw (waaronder sociale huurwoningen). Onze inzet is om met onze corporaties, als belangrijkste huisvestingspartij in onze gemeente, hierover meer concrete afspraken te maken.

4. De opvang van asielzoekers

4.1 Het gevraagde aandeel in de landelijke opvang wordt op regionaal niveau nagenoeg geheel ingevuld

In onderstaande tabel staat een overzicht van het aantal plekken voor de opvang van asielzoekers in de regio IJsselland. Momenteel zijn er 2.416 plekken voor asielzoekers in de regio, waarmee IJsselland de totale opgave van 2.250 plekken heeft ingevuld.

Opvanglocatie	Opvangplekken per 9-1-2024
Deventer/Schalkhaar	778
Hardenberg	800
Kampen	100
Regionale Opvanglocatie Zwolle	300
Tijdelijke gemeentelijke opvang (TGO)	436

Totaal realisatie excl. AMV	2.416
------------------------------------	--------------

4.2 De gemeente Steenwijkerland participeert in de Regionale Opvang Locatie in Zwolle

Het organiseren van een Regionale Opvang Locatie maakt onderdeel uit van de flexibilisering van de asielketen. Kern van dit vernieuwde asielsysteem is dat er zo snel mogelijk duidelijkheid komt over de kansrijkheid van een asielaanvraag. De nieuwe aanpak brengt ook een nieuwe infrastructuur van opvanglocaties met zich mee: Gemeenschappelijke vreemdelingenlocaties (GVL), waar asielzoekers de procedure beginnen, satellietlocaties voor specifieke groepen en overloop van de GVL én regionale opvanglocaties waar kansrijke asielzoekers en statushouders kunnen starten met integratie dicht bij de gemeente van uiteindelijke huisvesting. De gemeente Steenwijkerland participeert in de Regionale Opvang Locatie in Zwolle, waar plaats is voor 300 kansrijke asielzoekers en statushouders.

4.3 Op basis van nieuwe opgave worden regionale afspraken gemaakt over asielopvang vanaf 1 januari 2025

Voor 2024 voldoen we als regio aan de opgave als het gaat om opvang van asielzoekers. In de tweede helft van 2024 zal duidelijk worden wat de opgave wordt vanaf 1 januari 2025. Op dat moment wordt – net als nu het geval is – in regionaal verband besproken hoe IJsselland ervoor kan zorgen dat deze opgave vanaf 2025 ingevuld kan worden. Overigens zou de asielproblematiek met verhoogde opname van statushouders in de gemeenten moeten kunnen afnemen waardoor het gevraagde (regionale) aandeel asiel vermindert.

4.4 We werken aan een Bestuurlijk Arrangement Overijssel

De Provinciale Regietafel heeft het voortouw genomen om samen met de 25 Overijsselse gemeenten en het Rijk (ministeries, COA) te komen tot een bestuurlijk arrangement. Dit arrangement is bedoeld om rust en duidelijkheid te creëren door met het Rijk overeen te komen wat de opgaven in Overijssel de komende jaren zijn op het terrein van asielopvang. In dit arrangement komt tevens terug wat de gemeenten in Overijssel nodig hebben om met deze opgaven aan de slag te gaan. In het bestuurlijk arrangement maken we ook afspraken over de aantallen opvangplekken, voldoende financiering voor een goede coördinatie en uitvoering, bestendigen van bestaande afspraken en over de looptijd van het bestuurlijk arrangement.

Kanttekeningen en risico's

2. De huisvesting van statushouders

2.1 Het niet halen van de taakstelling voor de huisvesting van statushouders heeft gevolgen voor het Interbestuurlijk Toezicht

De provincie is verantwoordelijk voor het interbestuurlijk toezicht op de gemeenten. De huisvesting van statushouders maakt hier onderdeel van uit. De provincie hanteert hierbij een zogeheten interventieladder, waarbij de meest vergaande interventie de indeplaatsstelling is. Dat betekent dat de provincie op kosten van de gemeenten de huisvestingstaak van de gemeente overneemt door bijvoorbeeld statushouders onder te brengen in hotels of andere accommodaties. Dit is in Overijssel vooralsnog niet het geval.

2.2 Het verhogen van het toewijzingspercentage voor statushouders heeft gevolgen voor andere doelgroepen

Meer vrijkomende huurwoningen beschikbaar stellen voor statushouders betekent tegelijk dat er minder woningen beschikbaar komen voor andere (urgente) doelgroepen. Om die reden zien we dit dan ook als een tijdelijke maatregel. Naast de uitvoering van de lokale woonagenda zetten we daarom ook in op de realisatie van tijdelijke woningen om de huurmarkt te ontlasten.

2.3 Aandacht voor de leefbaarheid is belangrijk

De leefbaarheid in onze kernen en wijken is een groot goed. Door het geconcentreerd in één wijk toewijzen van woningen aan statushouders kan de leefbaarheid onder druk komen te staan. Dat is een ongewenste situatie die niet bevorderlijk is voor de integratie van statushouders. Het is daarom van belang om met corporaties afspraken te maken over een goede spreiding van het aantal beschikbare huurwoningen voor statushouders.

3.1 De realisatie van tijdelijke woningen neemt tijd in beslag

We nemen de realisatie van tijdelijke woningen voortvarend ter hand. Dat neemt niet weg dat dit tijd in beslag neemt. Ook voor tijdelijke woningen zijn vergunningen nodig en moeten we uitvoeringsafspraken maken met woningcorporaties en nutspartijen. We verwachten dat de tijdelijke woningen op z'n vroegst eind 2024 effect zullen hebben op de huurmarkt. Bijkomend aspect is dat het realiseren van tijdelijke woningen ook iets betekent voor de personele inzet binnen de ambtelijke organisatie. Prioritering van deze opgave kan leiden tot herprioritering van andere opgaven. Ook zal nagedacht moeten worden over de manier waarop we de omgeving op een effectieve en efficiënte wijze kunnen laten participeren.

4. De opvang van asielzoekers

4.1 De regionale opgave vanaf 1 januari 2025 is nog niet bekend

Binnen de regio worden afspraken gemaakt over de regionale opgave vanaf 1 januari 2025. Op dit moment is daarover nog geen informatie beschikbaar. Zodra dit wel het geval is, zullen we u hierover informeren.

4.2 Voor crisisnoodopvang kan een beroep op de gemeente Steenwijkerland gedaan worden

Bij een tekort aan reguliere opvangplekken kan crisisnoodopvang noodzakelijk zijn. Het COA kan zijn wettelijke taak om iedere asielzoeker een opvangplek te bieden niet meer volledig uitvoeren. Bij crisisnoodopvang wordt via het Veiligheidsberaad door het ministerie van Justitie en Veiligheid hulp ingeroepen. De veiligheidsregio's regelen vervolgens samen met de gemeenten zeer tijdelijke opvang (een week tot enkele weken) in bijvoorbeeld sporthallen. In november en december 2022 hebben we in dat kader 75 asielzoekers opgevangen in Giethoorn.

Duurzaamheid en social return

n.v.t.

Financiële toelichting

- De kosten voor de opvang van Oekraïense ontheemden worden door het Rijk gecompenseerd uit de bekostigingsregeling opvang Oekraïners.
- Voor de financiering van tijdelijke woningen onderzoeken we de mogelijkheid gebruik te maken van de Stimuleringsregeling Flex- en Transformatiewoningen (SFT) van het Rijk. Dit is een bedrag van € 7.800 per woning, waarbij ten minste 30% van de woningen beschikbaar moet worden gesteld voor statushouders.
- Inzet op de in dit voorstel genoemde onderwerpen, zoals het realiseren van tijdelijke woningen en de versnelde instroom van statushouders betekent ook iets voor de inzet van personeel. We zullen daarin, gelet op de krappe arbeidsmarkt keuzes moeten maken.

Communicatie en participatie

De verschillende onderdelen die in dit voorstel genoemd worden, kennen elk hun eigen communicatie- en participatietraject. Dit is maatwerk en wordt zorgvuldig opgepakt.

Uitvoering en planning

Als de gemeenteraad instemt met dit voorstel, wordt op korte termijn gestart met de voorbereidingen voor de uitvoering.

Vooralsnog gaan we er van uit dat de verhoging van de toewijzingsperiode voor de duur van 1 jaar zal zijn. In de loop van 2024 zullen we met de corporaties evalueren of deze maatregel het beoogde effect heeft gehad en/of voortzetting ervan in 2025 nodig is. Dit is onder andere afhankelijk van de ontwikkeling van de huurmarkt, de voortgang van de realisatie van tijdelijke woningen en de eventuele bijstelling van de taakstelling.

Is het besluit openbaar?

Ja

Besluit

Het college legt het volgende voor aan de gemeenteraad:

1. Op zoek te gaan naar aanvullende opvangplekken voor Oekraïense ontheemden in het kader van de regionale opgave.
2. Met de woningcorporaties in Steenwijkerland af te spreken om voor 2024 het percentage beschikbare huurwoningen voor statushouders te verhogen naar 25%.
3. Met de woningcorporaties in Steenwijkerland af te spreken om in 2024 tenminste 10 AMV'ers met status te huisvesten.
4. Met de woningcorporaties op zoek te gaan naar locaties voor het realiseren van tijdelijke woningen en hiervan maximaal 50% beschikbaar te stellen aan statushouders en het overige deel aan huidige woningzoekenden.
5. In regionaal verband afspraken maken over de invulling van de regionale opgave met betrekking tot asielopvang na 1 januari 2025.